

A4.1_202303 Studii de caz privind dezvoltarea de abilități emoționale, consilierea socială/ vocațională a preșcolarilor/ elevilor din grupul țintă, pe categorii de vârstă și nevoi de servicii psiho-sociale, în vederea acordării de suport emoțional/ psihologic pe durata implementării proiectului și pe perioada sa de sustenabilitate

STUDIU DE CAZ

APLICAREA METODELOR DIDACTICE PARTICIPATIVE ÎN EDUCAȚIA ELEVILOR CU NEVOI SPECIALE

În educația specială vom avea în vedere un anumit tip de educație adaptată și destinată copiilor care nu reușesc să atingă în cadrul obișnuit nivele educative și sociale corespunzătoare vârstei.

Cerințe/nevoi educative speciale - CES - este o sintagmă care se referă la cerințele în plan educativ ale unor categorii de persoane, cerințe consecutive unor disfuncții sau deficiențe de natură intelectuală, senzorială, psihomotrice, fiziologică sau ca urmare a unor condiții psihoafective, socio-economice sau de altă natură; datorită acestor cerințe am avut în vedere că elevul este plasat într-o stare de dificultate în raport cu ceilalți din jur, stare care nu-i permite o existență sau o valorificare în condiții normale a potențialului intelectual și aptitudinal de care acesta dispune și induce un sentiment de inferioritate ce accentuează condiția sa de persoană cu cerințe speciale.

În consecință, am ținut cont, în activitățile educative școlare și/sau extrascolare de modalitățile de proiectare și desfășurare a acestora, în relație directă cu posibilitățile reale ale elevilor, astfel încât să poată veni în întâmpinarea cerințelor pe care elevii respectivi le resimt în raport cu actul educațional; acest proces a presupus, pe lângă continuitate, sistematizare, coerență, rigoare și accesibilizare a conținuturilor, un anumit grad de înțelegere, conștientizare, participare, interiorizare și evoluție în planul cunoașterii din partea elevilor.

Totuși, sintagma „cerințe educaționale speciale” este utilizată mai ales în domeniul psihopedagogiei speciale, unde semnifică necesitatea unor abordări diferențiate și specializate ale educației copiilor cu dizabilități/deficiențe mintale, intelectuale, ale celor cu afecțiuni neuropsihice, neurofiziologice, senzoriale, fizice, somatice.

Educația integrată presupune ca relațiile dintre indivizi să se bazeze pe o recunoaștere a integrității lor, a valorilor și drepturilor comune pe care le posedă. Educația integrată este tot o formă de educație specială care se desfășoară în alte condiții decât cele existente în școlile speciale. În schimb, educația integrată încearcă să înlăture percepția asupra școlilor speciale ca unități școlare segregționiste.

În aplicarea metodelor am urmărit următoarele obiective:

- educarea acelor copii cu cerințe speciale în școli obișnuite alături de ceilalți copii normali;
- asigurarea serviciilor de specialitate (recuperare, terapie educațională, consiliere școlară, asistență medicală și socială) în școala respectivă;
- acordarea de sprijin personalului didactic și managerilor școlii în procesul de proiectare și aplicare a programelor de integrare;
- permiterea accesului efectiv al copiilor cu cerințe speciale la programul și resursele școlii obișnuite (săli de clasă, cabinete, laboratoare, bibliotecă, terenuri de sport etc.);
- încurajarea relațiilor de prietenie și comunicarea între toți copiii din clasă/scoală;
- educarea și ajutarea tuturor copiilor pentru înțelegerea și acceptarea diferențelor dintre ei;
- luarea în calcul a problemelor și opiniile părinților, încurajându-i pe aceștia să se implice în viața școlii;
- asigurarea de programe de sprijin individualizate pentru copiii cu cerințe speciale;
- acceptarea schimbărilor radicale în organizarea și dezvoltarea activităților instructiv-educative din școală.

Integrarea înseamnă că relațiile dintre indivizi sunt bazate pe o recunoaștere a integrității lor, a valorilor și drepturilor comune pe care le posedă. Când lipsește recunoașterea acestor valori, se instaurează alienarea și segregarea între grupurile sociale. Altfel spus, integrarea se referă la relația stabilită între individ și societate și se poate analiza având în vedere mai multe niveluri, de la simplu la complex. Integrarea presupune egalitatea de participare socială și egalitatea de șanse în realizarea accesului la educație.

Am luat în considerare valorile dominante actuale și de perspectivă ale integrării societății democratice din lume:

- acceptarea tuturor diferențelor;
- respectul diversității;
- solidaritatea umană și mai ales cu persoane diferite;
- lupta împotriva excluderii și marginalizării;
- lupta împotriva inegalității sociale.

Nivelurile integrării se află în relație de interacțiune, se influențează și se îmbogățesc reciproc creând astfel ansamblul de condiții necesar pentru schimbarea societății și transformarea într-o societate capabilă să asigure integrarea persoanelor cu handicap mintal în interiorul ei.

Accesul la integrare este valabil pentru toate persoanele, inclusiv pentru cele cu un handicap, indiferent de handicapul și gravitatea acestuia.

Am avut în vedere în procesul de integrare, următoarele aspecte:

- educarea acelor copii cu cerințe speciale în școli obisnuite alături de ceilalți copii normali;
- asigurarea serviciilor de specialitate (recuperare, terapie educațională, consiliere școlară, asistență medicală și socială) în școala respectivă;
- acordarea de sprijin personalului didactic și managerilor școlii în procesul de proiectare și aplicare a programelor de integrare ;
- permiterea accesului efectiv al copiilor cu cerințe speciale la programul și resursele școlii obișnuite (săli de clasă, cabinete, laboratoare, bibliotecă, terenuri de sport etc.);
- încurajarea relației de prietenie și comunicarea între toți copiii din clasă/școală;
- educarea și ajutarea tuturor copiilor pentru înțelegerea și acceptarea diferențelor dintre ei;
- luarea în considerare a problemelor și opiniilor părinților, încurajându-i să se implice în viața școlii;
- asigurarea de programe de sprijin individualizate pentru copiii cu CES;
- acceptarea de schimbări radicale în organizarea și dezvoltarea activităților instructiv-educative din școală.

În Studiul de Caz am avut în vedere forme ale integrării copiilor cu CES, existente în școala românească, bându-ne pe modelele descrise în cele ce urmează.

Modelul cooperării școlii obișnuite cu școala specială

În acest caz, școala obișnuită coordonează procesul integrării și stabilește un parteneriat activ între cadrele didactice din cele două școli care vor experimenta și susține un nou mod de desfășurare a activităților didactice, pregătind împreună conținutul activităților școlare, adaptând materialele și mijloacele de învățare folosite în timpul orelor și oferind un cadru confortabil tuturor elevilor din clasă.

Acest model are avantajul că permite valorificarea resurselor și experiențelor deja existente în cele două tipuri de școli, fără a necesita cheltuieli suplimentare.

Modelul bazat pe organizarea unei clase speciale în școala obișnuită

Acest model presupune integrarea copiilor deficienți în școli de masă unde să intre în relație cu elevii normali, facilitându-se, cu sprijinul cadrelor didactice și specialiștilor din școală, o mai bună intercunoaștere și relaționare între cele două categorii de copii.

Modelul bazat pe amenajarea în școala obișnuită a unui spațiu (sau a unei săli de instruire) și resurse pentru copiii deficienți, integrați individual în clase obișnuite din școala respectivă - în acest caz, profesorul care se ocupă cu elevii deficienți este și profesorul de sprijin care desfășoară activități cu acești copii, atât în spațiul special amenajat în școală, cât și la orele de clasă, atunci când condițiile solicită/permit acest lucru, colaborând direct cu educatorii din clasele unde sunt integrați copiii.

Modelul itinerant

Acest model favorizează integrarea într-o școală de masă a unui număr mic de copii cu cerințe speciale, domiciliați la mica distanță de școală.

Modelul comun - este relativ asemănător cu modelul precedent, cu deosebirea că în acest caz, profesorul itinerant este responsabil de toți copiii cu deficiențe dintr-un anumit areal și oferă servicii de sprijinire a copilului și familiei, ajută părinții la alcătuirea programelor de învățare, urmărește evoluția școlară a copilului, colaborează cu profesorii școlii obișnuite în care este integrat copilul și intervine atunci când apar probleme de învățare sau de adaptare a copiilor la anumite cerințe școlare.

Am studiat, prin comparație compatibilitatea cu cerințele unei școli integrative, sub următoarele aspecte:

- dacă școala este în permanentă schimbare și adaptare la nevoile copiilor,
- dacă avem cel mai eficient mediu de combatere a atitudinilor de discriminare,
- dacă suntem o comunitate interculturală primitoare și deschisă,
- dacă școala îi valorizează în mod egal pe toți copiii, profesorii și părinții.

Ca profesori, pentru a activa într-o școală integrativă și pentru a fi eficienți, am avut în vedere următoarele obiective de perfecționare și autoperfecționare profesională:

- capacitatea de a ne remarca punctele forte și interesele fiecărui copil și să le utilizeze pentru motivarea interioară în procesul de educație.
- să stim și să stabilim obiective ambițioase dar diferențiate, adecvate elevului respectiv, ceea ce impune evaluare diferențiată.
- formularea de așteptări adecvate pentru FIECARE elev, oricare ar fi capacitățile acestuia. Această abilitate a cadrului didactic permite tuturor elevilor să devină membri ai clasei și ai școlii.
- utilizarea unui stil de predare bazat mai mult pe activități decât pe intervenția de la catedră.
- să oferim zilnic condiții pentru ca fiecare elev să aibă un succes.

Am încercat armonizarea competențelor cu cele utile profesorului din școală integrativă:

- conștientizarea că răspundem de fiecare copil din clasă.
- cunoașterea diferitelor strategii de instruire și să știe să le folosească eficient.
- lucrul în echipă cu părinții și cu alți profesioniști care se ocupă de copil.
- percepția lucrului cu fiecare membru al clasei ca pe o oportunitate de perfecționare profesională și nu ca problemă pe care el sau alții o au de rezolvat.
- flexibilitatea și demonstrarea un grad ridicat de toleranță.

Proiectul personalizat de integrare în școală și comunitate întocmit include:

- date despre copil,
- evaluarea inițială a situației acestuia,
- planul de intervenție și
- rapoarte care reflectă evoluția situației pe parcursul implementării planului.

Am urmărit următoarele principii ale educației integrate:

- principiul prevenirii deficiențelor și handicapului,
- principiul egalizării șanselor de acces la toate formele și gradele de învățământ,
- principiul adaptării educației speciale la cerințele individuale ale fiecărui copil cu deficiență,
- principiul intervenției precoce,
- principiul participării largi a comunității locale la rezolvarea problemelor educației special,
- principiul structurilor alternative.

Integrarea este un proces care se structurează după valorile conștiinței umane. În cadrul acestui proces nu faptul că un individ poate exercita o îndeletnicire pe baza unei aptitudini devine important, ci din contră, esențial este faptul structurii axiologice și al gradului de operaționalitate axiologică a conștiinței umane, pentru că realizarea integrării umane pe plan social este o decizie simultană a societății și a personalității, deciziile neputând fi luate, decât pe baza unor sisteme ierarhizate de valori.

Ca să existe o decizie integratoare, conștiința umană trebuie să posedă în substanța sa aceste valori.

În scopul eficientizării procesului de învățare pentru elevii cu CES am urmărit reperele fundamentale:

- învățarea interactivă care presupune folosirea unor strategii de învățare focalizate pe cooperarea, colaborarea și comunicarea între elevi la activitățile didactice, precum și pe interacțiunea dintre cadre didactice, cadre didactice și elevi;
- elaborarea în comun a obiectivelor învățării (educator – elev) deoarece fiecare participant la actul învățării are ideile, experiențele și interesele personale de care trebuie să se țină seama în proiectarea activităților didactice;
- demonstrația, aplicația și feedbackul – orice proces de învățare (mai ales în cazul elevilor cu CES) este mai eficient și mai ușor de înțeles dacă informațiile prezentate sunt demonstrate și aplicate în situații reale de viață, existând și un feedback continuu de-a lungul întregului proces;

- modalitățile de sprijin în actul învățării – elevii cu CES au nevoie în anumite momente de un sprijin activ de învățare atât în timpul activităților desfășurate în clasă, cât și la activitățile din afara clasei, prin dezvoltarea unui parteneriat educațional cu anumite categorii de specialiști, cu familiile elevilor.

Metodele și procedeele de predare-învățare trebuie să le selectăm în raport cu scopul și obiectivele activității didactice, conținutul lecției și particularitățile elevilor (vârsta, nivelul dezvoltării psihice, tipul și gradul deficiențelor/ tulburărilor, tipul de percepție al elevilor – analitic sau sintetic), stilul de lucru al educatorului.

În activitățile didactice destinate elevilor cu CES am folosit metodele expozitive, (povestirea, expunerea, explicația, descrierea) dar am respectat și anumite cerințe:

- folosirea unui limbaj adecvat, corespunzător nivelului comunicării verbale;
- prezentarea clară, precisă, concisă;
- ideile să fie sistematizate;
- am recurs la procedee și materiale intuitive;
- am antrenat elevii prin întrebări de control pentru a verifica nivelul înțelegerii conținuturilor de către aceștia și pentru a interveni cu noi explicații atunci când se impune acest lucru.

Metodele și procedeele de predare-învățare utilizate

Povestirea

Pentru elevii cu deficiențe mintale utilizarea povestirii ca metodă didactică trebuie să fie însoțită de suporturi ilustrativ - sugestive sau imagini filmate, deoarece se captează mai ușor atenția și este facilitată implicarea afectiv-motivațională a elevilor în secvențele lecției.

Metodele de simulare (jocul didactic, dramatizare) pot fi aplicate cu succes atât în ceea ce privește conținutul unor discipline cât și în formarea și dezvoltarea comunicării la elevii cu deficiențe mintale și senzoriale.

Implicarea lor cât mai directă în situații de viață simulate, trezesc motivația și participarea activă, emoțională a elevilor, constituind și un mijloc de socializare și interrelaționare cu cei din jur.

Metoda demonstrației ajută elevii cu dizabilități să înțeleagă elementele de bază ale unui fenomen sau proces.

Exercițiul

Constituie alături de metoda demonstrației o metodă cu o largă aplicabilitate în educația specială, mai ales în activitățile de consolidare a cunoștințelor și de antrenare a deprinderilor.

Învățarea prin cooperare.

În activitatea educativă a copiilor cu cerințe educative speciale se poate folosi cu maximă eficiență învățarea prin cooperare. Lecțiile bazate pe învățarea prin cooperare permit evaluarea frecventă a performanței fiecărui elev care trebuie să ofere un răspuns în nume personal sau în numele grupului, elevii se ajută unii pe alții, încurajându-se și împărtășindu-și ideile, explică celorlalți, discută ceea ce știu, se învață unii pe alții, realizează că au nevoie unii de alții pentru a duce la bun sfârșit o sarcină a grupului.

Educația integrată îi va permite copilului cu CES să trăiască alături de ceilalți copii, să desfășoare activități comune, dobândind abilități, indispensabile pentru o viață cât mai apropiată de cea a valizilor, pentru o adecvată inserție socială.

Am observat că, cu certitudine, elevii cu dificultăți de învățare au nevoie de ajutor în vederea adaptării, integrării și devenirii lor ca și ceilalți elevi – cu succese și insuccese, cu realizări și ratări dar și cu rezultate încurajatoare.

Bibliografie selectivă:

- Gherguț, A., (2005). *Sinteze de psihopedagogie specială*, Editura Polirom, Iași
- Vianin, Pierre, (2011). *Ajutorul strategic pentru elevii cu dificultăți școlare*, Editura ASCR, Cluj-Napoca
- Stănică, I., Popa, M., (2001). *Psihopedagogie specială*, Editura Pro Humanitas, București
- Ionescu, M., (1998). *Educația și dinamica ei*, Editura Tribuna Învățământului, București